

דף נו.

מאי קנה, רב אמר קנה לכל, ושמואל אמר לא קנה

אלא לדברים האמורים בפרשה לירש בנכסי אחיו ולפוטרה מן היבום.

תוכן ענינים

- א. בענין לאיזה דברים חילקו בין אירוסין.
 ב. בענין באיזה ביאה נחלקו רב ושמואל.
 ג. בענין אשת כהן שנאנסה אי נעשית זונה.

- א. צ"ב החילוק בין נפלה מנשואין או אירוסין, וממ"נ אי ביאת יבום מהני לאשוויי ארוסה ונשואה, מה איכפת לן מהיכן נפלה.
- א. **לישנא קמא.** בלישנא קמא מבואר דנחלקו רב ושמואל בהבא על יבמתו בשוגג או באונס, לענין איזה דברים קנה. דלרב קנה לכל, ולשמואל רק לדברים שמפורש בפי' יבום דשם נתרבה ביאה גרועה כזו, ולא לשאר מילי. ולהך לשון המחלוקת הוא בנפלה מן האירוסין, אבל מן הנשואין לכוי'ע אכלה בתרומה דהא כבר אכלה מעיקרא.
- ב. מפשטות הגמ' משמע קצת דכל מחלוקתם הוא רק לתרומה, ולכן נחלקו בנפלה מן האירוסין ולא מן הנשואין.
- ג. אולם תוס' והראשונים כתבו דלא כזה, דהרי דין ירושת הבעל וחיובו לטמאות לה והפרת נדרים כולן הם רק בנשואה גמורה, ואינו דברים האמורים בפרשה. וא"כ לרב קנה לכל הדברים האלו, ולשמואל לא קנה.
- ד. **שיטה א.** אולם עדיין נחלקו הראשונים בנפלה מן הנשואין [לליק] מהו, דתוס' (ד"ה מן הנשואין) כתבו דכמו דשמואל מודה בנפלה מן הנשואין דאוכלת בתרומה בביאה גרועה [כיון דהוי לאוקמי במקום בעל], א"כ ה"ה דלירשה ולטמא לה ולהפר נדריה, מהני ביאה גרועה גם לשמואל בנפלה מן הנשואין. ולא נחלקו כלל אלא בנפלה מן האירוסין.
- ה. **שיטה ב.** אמנם תוס' בסוטה (דף כד: ד"ה דהאמר רב) והרשב"א והריטב"א נקטו דלא כזה, דאע"ג דנחלקו לכל הדברים האלו כגון ירושה וטומאה מ"מ החילוק בין נשואין ואירוסין אין לו מקום אלא לענין תרומה.
- ו. והטעם דבאמת אי ביאה גרועה לא מהני לשאר דברים א"כ מה לי שנפלה מן הנשואין, וכל הך מעלה הוא רק לתרומה משום דבאמת ארוסה אוכלת בתרומה דהוי קנין כספו דבעל [וכתיב וקנין כספו יאכלו בלחמו], ורק חז"ל תקנו דארוסה אינה אוכלת משום גזירה, ובזה מהני הסברא דכבר אכלה אצל הבעל הראשון שלא לגזור, אבל לשאר דברים ליכא שום מעלה בנפלה מן הנשואין.
- ז. בקר"א הסכים לסברתם והקשה על תוס' דידן מהכ"ת לחלק מהיכן נפלה לגבי שאר דברים ממ"נ האם ביאה גרועה קונה לגמרי או לא [ובפרט דיבום גמור בכוונה עושה נשואין גם בנפלה מן האירוסין, וחזינן דבכח של יבום לעשות נשואין גם במצב של נפילה מן האירוסין, וא"כ למה נימא דביאה גרועה עושה נשואין דוקא בנפלה מן הנשואין].
- ח. בעטרת שמואל ביאר הדבר היטב דס"ל לשמואל דבקנין יבום איכא תרי דיני, חדא דין קנין יבום דילפינן מולקחה דנעשית כשאתו לכל דבר, וכנשואה גמורה חשיבא. ויש עוד קנין יבום להיות גמר קנין הקודם והיינו לגמור קידושי אחיו ולהיות במקומו, וא"כ י"ל דס"ל לשמואל דביאה גרועה לא נתרבה אלא לעשות גמר על קנין אחיו, אבל לא נתרבה להיות בכלל קנין יבום להיות כאשרו לכל דבר. ושפיר תלוי בגדר קנין של אחיו באופן של ביאה גרועה.
- ט. **שיטה ג.** האבני מילואים (שו"ת סי' י"ז) חידש דיש שיטה שלישית מתי נחלקו רב ושמואל, דהרמב"ם כתב (הל' תרומות פ"ח ה"ו) דביאת גרועה אע"פ שקנה אותה מ"מ אינו מאכילה בתרומה. ודייק בב"י (סי' קס"ו) דמשמע דבאמת לא נחלקו אלא לענין תרומה, ולשאר מילי קנה לכל לכו"ע. וצ"ב לשמואל דאי ס"ל דכבר נשאת לו לירשה ולטומאה ולהפרה, א"כ מ"מ נימא דמ"מ לא אהני לתרומה [אולם המגיה (שם) העיר דהרמב"ם פסק כרב, אבל לשמואל לא קנה גם לשאר דברים].
- י. והאבני"ם (שם) ת"י דבר יסודי דבשביל אכילת תרומה בעינן קנין כספו כפשוטו שנקנית בכסף, ושטר וביאה מהני מדין 'איתקוש הוויות להדדי' דכולן שם קידושין אחת, וכן ביאת יבום מהני דאין מחלקין בין ביאה לביאה [דהיינו כיון דביאת בעל מאכיל ע"י דאתקוש, ה"ה ביאת יבום] אבל צריך דומיא דביאת בעל, וכל שאין הבעל מאכיל אין היבם מאכיל, וכיון דביאת שוגג לא מהני בבעל ה"ה ביבום, אבל אין כאן חסרון בגוף האישות ודו"ק.
- יא. **סיכום:** יוצא ג' שיטות ראשונים במאי פליגי רב ושמואל: א. תוס' כאן, דנחלקו לכל הדברים והכל שוה בין תרומה ובין שאר דברים, דל"ק בנשואין גם לשמואל קנה לכל גם לירשה וכו'. ב. תוס' סוטה ועוד ראשונים, דנחלקו לכל דבר, דלרב לעולם קנה לכל, ולשמואל לעולם לא קנה אלא במקצת, ורק לגבי תרומה יש חילוק אין נפלה מבעל הראשון מן הנשואין או מן האירוסין. ג. ושיטת הרמב"ם [כפי הבנת האבני"ם] דרק נחלקו לגבי תרומה. ולענין לירשה ולטמא לה לכו"ע מהני. [אמנם להלן (דף נח.) מוכח דלשמואל עדיין היא נקראת שומרת יבם, וצ"ע].

[ב] ב' דיונים באיזה ביאה נחלקו רב ושמואל. א] פלוגת הראשונים בהעראה. ב] פלוגת האחרונים בביאה בלי דעת קנין.

- א. העראה. תוס' (ד"ה לדברים) ורוב ראשונים פי' דפלגותא דרב ושמואל הוא דוקא בביאת שוגג, דהוי ביאה גרועה דלא מהני בקידושין וכדו', אבל העראה דקניא בעלמא וביאה היא לכל דבר לא פליגי בה רב ושמואל, וכן משמע ברש"י כאן.
- ב. אמנם הר"ף והרמב"ם (תרומות פ"ח ה"ו) כתבו דגם בהעראה ס"ל לשמואל דלא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה. וכן מבואר בירושלמי כמובא בתוס'.
- ג. בקרן אורה ביאר בטוב טעם פלוגת הבבלי והירושלמי, דתלוי מהיכן נתרבה העראה דמהני, דבגמ' לעיל (דף נה:) נלמד ביאה ביאה מחייבי לאוין, ונלמד דהוי ביאה גמורה כמו דחייב התם בחייבי לאוין, אבל הירושלמי יליף לה מדכתיב ויבמה ולקחה, דגם העראה מהני, וכיון דהוי באותו מקור לשוגג דינו כשוגג.
- ד. הרמב"ן הקשה כיון דאתרבי העראה בכל מקום דהוי כביאה, א"כ למה לא תיהני כאן ביבוס לענין לקנות לכל דבר. [וכתב ליישב דהירושלמי מירי באופן מחודש דנחלקו בהעראה של ביאת שוגג דבצירוף שניהם ל"ק, ובחי' ר' שמואל ס"י ט"ו האריך בשיטתו].
- ה. בעטרת שמואל תי' ד"ל דהא דאתרבי העראה בכל מקום אין הכוונה דהפירוש של ביאה הוא העראה, אלא הוא ידן חדש' של 'ביאת העראה', דאף דעיקר דין ביאה היינו גמר ביאה מ"מ אתרבי דגם העראה מהני. והוסיף עומק ד"ל דהא דנתרבה העראה לא הוי הלכה כללי בדין ביאה דכל היכי דאתרבי ביאה ה"ה דאתרבי העראה, אלא הוי הלכה פרטי לכל דין ודין וכדילפינן לכל דין מריבוי מיוחד. ולפי"ז י"ל דלא נתרבה אלא לעצם דיני היבוס האמורים בפרשה.
- ו. **ביאה בעל כרחא.** הנה נחלקו האחרונים מהו עיקר החסרון של ביאת שוגג, ומתי מקרי ביאה גרועה [ענין במורשת משה ס"י ס"ב שביאר הענין בטוב טעם], במכוון ליבוס אבל בא עליה בע"כ וכדו'. ויש בזה בערך ג' דרכים בהבנת הענין.
- ז. [א] האבנ"מ (ס"י ל"ג סק"ב) הבין דחסר בכונת קנין, ובעלמא בלי כוונת קנין אינו קונה, וכמו"כ ביבמה אע"ג דנתרבה לדברים האמורים בפרשה מ"מ לא נתרבה לשאר מילי. ויש שדייקו כן ברש"י שכתב דדוקא בביאה בלא דעת קנין אבל בביאה גמורה אשתו גמורה היא וכו', ומשמע דהוי חסרון בדעת קנין. [ועפ"ז העיר האבנ"מ דבקידושין דף י. מסקינן דכל הבעל דעתו על גמר ביאה, וכתבו הראשונים דמ"מ ביבוס קונה בתחילת ביאה כיון דא"י דעתו וקנה אפילו בשוגג, ותמה דאכתי אינו קונה לכל מילי אלא לדברים האמורים בפרשה והוי כארוסה ואיך שייך עדל"ת באלמנה לכה"ג הא בסוף ביאה הוי ל"ת ועשה דכבר נעשה בעולה ע"ש].
- ח. [ב] בשערי ישר (ש"ז פ"ח) חלק וביאר דחוסר כוונת קנין אינו פועל ביאה גרועה, וכשאינן צריכין כוונת קנין מה חסר כאן, ורק ע"י דלא נתכוונה לקנותה א"כ אינו ביאת נשואין ואישות כלל, ואינו מעשה ביאה שהאשה נקנית בו, ועל כן מקרי ביאה גרועה ואינו קונה לכל מילי, ובזה תי' כל קושיות האבנ"מ, דבדעתו על גמר ביאה הוי ביאת אישות. וכן נ"מ בבא עליה בעל כרחא דלא הוי ביאה גרועה ע"ש. ועיין בקר"א שכבר נסתפק אי ביאת שוגג של היבמה פועל ביאה גרועה.
- ט. [ג] בקרן אורה משמע דע"י שלא נתכוון 'למצוה' הוי ביאה גרועה, ולכן בדעתו על גמר ביאה אינו מוגרע, ולפי"ז הספק דלעיל ביבמה שוגגת אי הוי ביאה גרועה, יהא תלוי אי המצוה רק עליו או גם על האשה, שדנו בה האחרונים ודו"ק.

דף נו: אמר רבא [רבה] אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה, משום זונה אין משום טומאה לא אימא אף משום זונה וכו', ואיכא דאמרי וכו'.

[א] פלוגת ב' לישיני אי נאנסה יש בה טומאה וזונה או יש בה רק טומאה. נחלקו הראשונים מהו בשאר עריות. [עטרת שמואל].

- א. מבואר דנחלקו התרי לישיני אם אשה נעשית זונה ע"י אונס, דל"ק יש בה לאו דזונה, ול"ב ליכא זונה באונס.
- ב. והקשו הראשונים אלישנא בתרא איך אפשר לומר דלא נעשה זונה באונס, והא להדיא תנן בכתובות (דף יד:) בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה דאם רוב פסולין אסורה לכהונה, הרי להדיא דגם באונס נעשה זונה.
- ג. ובישוב הקושיא מצינו דנחלקו הראשונים, דדעת הבעה"מ (וכן מבואר בתוס' ד"ה מא) דהמחלוקת של הב' לשונות הוא דוקא באשת איש דמתוך שהותרה לבעלה באונס ה"ה דליכא איסור זונה, אבל בכל עריות שנבעלה לפסול לה אה"נ דנעשית זונה אף באונס. והרמב"ן במלחמות השיג עליו, וכתב דהמחלוקת הוא בכל עריות שבתורה, והא דתינוקות תי' דפסולה מדין ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וכו', ופסולה זה הוא אפילו באונס.
- ד. ושיטת הבעה"מ צ"ע, מה ענין ההיתר אונס בסוטה לבעלה, לדין זונה לכהונה, והא איסור זונה הוא איסור בפני"ע דמסתבר דהוי כשאר איסו"ב דנאסרו גם באונס. ועוד ק' דאשת איש לא גרע משאר חייבי כריתות [וכן הק' בחי' הגר"ח].
- ה. האחרונים [קובה"ע מ"ה ז', משנת ר' אהרן ס"י י"ד] תי' דמה דסוטה אסורה לבעלה ישראל הוא מכח השם זונה, דאשת איש שזינתה נאסרה מדין זונה בין לבעלה ישראל ובין לכל כהנים. וא"כ שפיר מוכיחין מדליכא סוטה לבעלה ליכא שם זונה.